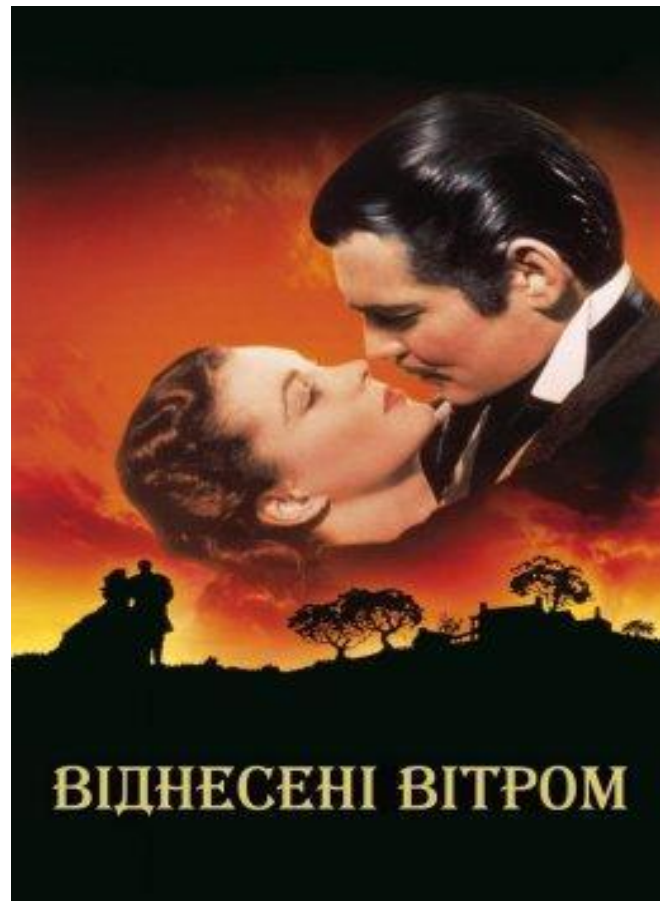

Централізована бібліотечна система для дорослих м. Одеси

Центральна міська бібліотека ім. І. Франка

Інформаційно-бібліографічний відділ

«Завтра буде новий день»

до **90-річчя** з дня першої публікації роману **Маргарет Мітчелл**

«Віднесені вітром»

Одеса-2026

Авторка, про яку ми поговоримо сьогодні, не написала тисячі романів, але її єдиний твір «Віднесені вітром», який приніс їй світову славу, й досі користується шаленою популярністю. Роман став бестселером з перших днів появи на книжкових полицях, витримав понад 80 видань тільки у США! Через рік після написання та публікації роман отримав Пулітцерівську премію і надалі був перекладений багатьма мовами світу.

Екранізація вийшла у 1939-му – всього через три роки після публікації книги. На прем'єрі були присутні зірки Голлівуду, виконавці головних ролей - Вів'єн Лі і Кларк Гейбл. Віддалік від кіношних красенів стояла скромна худенька жінка в капелюшку. Шалений натовп не помічав її. А це була Маргарет Мітчелл - авторка твору, який ще за життя письменниці став класикою американської літератури.

Маргарет Маннерлін Мітчелл народилася 8 листопада 1900 року в Атланті (штат Джорджія) у заможній родині. Батьки по лінії тата походили з Ірландії, по материнській лінії були французами. У роки Громадянської війни між Північчю та Півднем (1861-1865) обидва діди Маргарет воювали на боці жителів Півдня. Тато Маргарет, відомий в Атланті юрист Юджин Мітчелл, очолював місцеву громаду і саме від нього дівчинка чула епічні розповіді про боротьбу з янкі. Мати маленької Маргарет, Мейбл Мітчелл, була ірландською католицькою суфражисткою, головою Партії рівного виборчого права, і з дитинства водила дочку на збори та мітинги. Звідси, ясна справа, і католицьке коріння головної героїні її безсмертного роману.

Книги Мітчелл писала змалку. Перші літературні дослідження Маргарет почала в десять років, написавши кілька оповідань про кошенят і качок. Через два роки вона оголосила домашнім про створення видавництва Urchin Publishing Co., для якого писала пригодницькі книги, а також розповіді про ковбоїв та повість про Громадянську війну. Перший великий закінчений твір Мітчелл написала у 16 років. «Втрачений Лайсен» розповідав про любовні пригоди молодого місіонерки на острові в Тихому океані.

Літературою Маргарет захоплювалася ще у шкільні роки: писала для учнівського театру п'єси в романтичному стилі. Закінчила коледж, потім ще рік провчилася у Массачусетському коледжі, мріяла поїхати до Австрії на стажування до Зигмунда Фрейда, бо незважаючи на інтерес до літератури, Мітчелл не збиралася пов'язувати з нею життя та планувала займатися психіатрією. Але була ще одна причина, через яку Маргарет хотіла поїхати до Європи: у Франції служив її наречений – лейтенант Кліффорд Генрі. Він був сором'язливим і м'яким чоловіком, чудово володів зброєю, був добрим командиром, писав вірші, розбирався в літературі та філософії. Саме таким зображений у романі Ешлі Вілкс, головне кохання Скарлетт. У 1918 році в битві на

річці Мез він загинув, а згодом під час пандемії іспанського грипу померла й її мати. Маргарет була вимушена припинити навчання і повернутися додому доглядати хворого батька.

Після повернення, у 1922 році Маргарет влаштувалася репортеркою в найбільшу газету Півдня «Атланта Джорнел». Під псевдонімом Пеггі Мітчелл, вона вела щотижневу колонку для недільного випуску газети і була однією з перших жінок-колумністок (це жінки, які пишуть колонки в засобах масової інформації, зокрема в газетах, журналах, онлайн-виданнях та інших медіа. Їхні колонки можуть охоплювати широкий спектр тем, від особистих досвідів та роздумів до аналізу соціальних, історичних, політичних та культурних питань). Маргарет була дуже непоганим репортером, розумною жінкою і особистістю. Її вміння описувати персонажів, характери, людей видно вже у її перших колонках. До речі, уривки з її найкращих робіт були опубліковані у 2000 році за підписом Margaret Mitchell, Reporter.

Патріархальному південному суспільству було важко «переварити» жінку-журналіста. Редактор видання спочатку прямо заявив дівчині: «Як леді з хорошої сім'ї може дозволити собі писати про мешканців міського дна і розмовляти з різними обідранцями?». Мітчелл подібне питання здивувало: вона ніколи не могла зрозуміти, чим жінки гірші за чоловіків. Але репортажі з-під пера журналістки виходили чіткі, ясні, не залишали у читача ніяких питань, тому легке і гостре перо Маргарет швидко зробило її одним з провідних журналістів видання. В цій людині поєднувалися пристрасть до кокетування і спортивних розваг, неабиякі здібності до навчання і інтерес до знань, прагнення самостійності і бажання створити хорошу, але цілком патріархальну родину. Мітчелл була романтиком.

Жителі Атланти згадували: її повернення в рідне місто здійснило справжній фурор серед чоловічої частини населення. З чуток, освічена і елегантна красуня отримала від кавалерів мало не чотири десятки пропозицій руки і серця! Але, як часто буває в подібних ситуаціях, обранцем став далеко не найкращий.

Міс Мітчелл не встояла перед чарами високого красеня Беррі Апшоу. Сімейне життя бачилося Маргарет у вигляді низки розваг: вечірок, прийомів, поїздок на конях. Гірко усвідомлювати, що чоловік Маргарет виявився людиною жорстокою, буйної вдачі. Нерідко хапався за пістолет. Нещасній дружині довелося відчувати на собі тягар його кулаків. Маргарет і тут показала: вона не із слабких. Тепер в її сумочці теж лежав пістолет. Маргарет пробула місіс Апшоу недовго. Через 2 роки вона подала на розлучення. За цим принизливим процесом спостерігали усі міські жителі. Але й через таке випробування Мітчелл пройшла з гордо піднятою головою. А вже за деякий час Беррі Апшоу знайшли вбитим десь на Середньому Заході.

Як розлучена жінка Маргарет теж протрималась не більше року. У 1925 вона обвінчалася зі скромним і відданим Джоном Маршем (він був свідком на її весіллі з боку нареченого у першому шлюбі), скромним, освіченим молодим чоловіком. Так завжди: не знаєш, де знайдеш, а де загубиш. Нарешті в її будинку оселилося тихе щастя!

Новоявлена місіс Марш звільнилася з журналу. Чому? Є кілька версій. Одні кажуть: свою єдину книгу «Віднесені вітром» письменниця написала від нудьги, через травми щиколотки, отримані при падінні з коня. Нога Маргарет, як на зло, ніяк не хотіла загоюватися, зате роман писався сторінка за сторінкою, прикрашаючи рутинне життя авторки.

Ніхто з друзів авторки не знав про те, що вона пише «Віднесені вітром»: Маргарет тримала це в таємниці. Бувало, навіть доводилося нашвидкуруч стелити поверх чернеток килим, коли несподівано до неї приходили гості.

Інші стверджують: Маргарет вирішила присвятити час сім'ї. У всякому разі, вона якось заявила: «Заміжня жінка повинна бути перш за все дружиною. Я - місіс Джон Р. Марш». Звичайно, місіс Марш кривила душею. Вона не збиралася обмежувати своє життя світом кухні. Маргарет явно втомила від репортерства і вирішила присвятити себе літературі. З першими розділами «Віднесених вітром» вона знайомила тільки чоловіка. Саме він став її найкращим другом, критиком і радником. Роман був готовий ще до кінця 1920-х років, але Маргарет боялася його оприлюднити. Папки з паперами припадали пилом в коморі нового великого будинку Маршів. Їхнє житло стало центром інтелектуального життя містечка - чимось на зразок літературного салону.

Маргарет довго не могла зважитися. Але все ж віддала рукопис редактору видавництва Macmillan Гарольду Лейтему. Прочитавши, той відразу зрозумів, що тримає в руках майбутній бестселер. Півроку пішло на доопрацювання роману. Видавець був правий: книга миттєво стала бестселером. А Маргарет Мітчелл у 1937 році отримала престижну Пулітцерівську премію. На сьогоднішній день загальний тираж її книги тільки в США досяг майже тридцяти мільйонів екземплярів.

На жаль, ні слава, ні гроші не принесли письменниці щастя. Домашній спокій, який вони з чоловіком так оберігали, виявився порушений. Маргарет сама намагалася контролювати грошові надходження у власний бюджет. Але фінансові справи приносили тільки втому. На творчість вже не було сил.

А тут ще захворів Джон. Мітчелл перетворилася на турботливу доглядальницю. І це виявилось важко, бо у неї самої стало стрімко погіршуватися здоров'я. На щастя, до кінця 1940 років здоров'я

подружжя почало поліпшуватися. Вони навіть дозволяли собі невеликі «культурні» вилазки. Але це тривало недовго.

Життєвий шлях авторки всесвітнього бестселера обірвався дуже несподівано і трагічно. У серпні 1949 року автомобіль, за кермом якого був п'яний водій, збив Маргарет, яка йшла з чоловіком у кіно. Через п'ять днів її не стало...

А тепер, шановні колеги, поговоримо про те, що лишилося нам після смерті письменниці – децю настільки прекрасне та епохальне, що завжди служитиме пам'ятником таланту Маргарет Мітчелл.

«Віднесені вітром»- це не просто художній твір.

Це розповідь про епоху, про народ, про цивілізацію, про історію, про все, що було віднесене вітром і втрачене назавжди. Ці вечірки, ці розмови, це життя – спокійне та веселе - усе це розвіялося, як рудий пил з Тари, родового маєтку Скарлетт.

І, як дає нам зрозуміти авторка, найголовніше в житті все ж не те, що втрачене. Як виявила Скарлетт, головним для неї був зв'язок із сім'єю, з історією, з корінням - її Тара. Якщо вона в неї була, можна було пережити все, що завгодно. Війну, голод, важку працю, втрату кохання, втрату надії, вічну брехню самій собі, необхідність піти на зраду - усе.

Свою назву маєток Тара отримав на честь Ірландії. Батько Скарлет Джералд О'Хара так само, як і предки Мітчелл, емігрував з Ірландії. Ірландці рідко потрапляли до вищого південного суспільства, їх вважали недостатньо шляхетними для нього. О'Хара виграв маєток та плантації в карти, зміг розвинути успішне підприємство і завдяки капіталу поріднився з південною аристократією, але продовжив пишатися своїм походженням. Назва маєтку – Тара – данина поваги до його батьківщини. Так називається пагорб в Ірландії, на якому і в околицях якого стародавні ірландці здійснювали обряди, ховали померлих, коронували правителів, за легендою, до цього пагорба сходилися всі дороги острова, а на ньому стояв королівський замок. На фоні цього «роману без героя», як казала авторка, ми бачимо трансформацію легковажної примхливої дівчинки, котру годують перед походом на вечірку, бо на вечірці дівина має їсти, як пташечка, у сильну жінку, котра знає що в житті головне. Але от що цікаво - вона знає, ЩО головне, але не знає, що знає це. Все одно думає про мішуру, про все, що складає кожен наш день і разом з тим є далеко не таким важливим, як нам здається. Розуміння, хто є хто і що в житті важливо, приходить запізно. Але головне - щоб читач замислився.

Сьогодні ми спробуємо відповісти на деякі питання щодо цього твору Маргарет Мітчелл, а саме «з чого почалися «Віднесені вітром»», «яке місце у романі займали дитячі спогади та травми письменниці», «як

сприйняли роман, а потім і фільм шанувальники Півдня та противники рабства».

Спочатку була травма. Навесні 1926 25-річна Маргарет Мітчелл потрапила в аварію і пошкодила ногу. Відновлення було довгим і обмежило Мітчелл активністю: вона змушена була сидіти вдома і читати роман за романом. Через півроку її чоловік Джон Марш оголосив, що втомився носити книжки з бібліотеки і запропонував їй написати власну. Мітчелл переїхала в передмістя, взялася за роботу і написала трагічну повість «Ропя Кармаджин» про кохання білої дівчини із родини плантаторів та юнака змішаного походження. Дія відбувалася на Півдні епохи Реконструкції, коли рабство вже було скасовано, але щодо афроамериканців на Півдні діяли закони, що дискримінують. Мітчелл показала повість чоловікові, але ця історія його не вразила і Джон порадив їй подумати над іншим сюжетом. На початку 1927 року Маргарет Мітчелл почала писати роман про епоху Громадянської війни.

Твір писався уривками, які потім комбінувалися і доопрацьовувалися, особливе місце зайняла робота над уточненням історичних дат і фактів. Загалом написання зайняло десять років. Маргарет не відразу погодилася публікувати роман, який надалі не тільки порадував мільйони читачів, а й приніс багато нагород як самій письменниці, так і режисерові Віктору Флемінгу.

Мітчелл почала писати книгу з кінця – з останньої фрази: «Вона не зуміла зрозуміти жодного з двох чоловіків, яких кохала, і ось тепер втратила обох». Навколо неї Мітчелл побудувала фінальну главу, в якій головна героїня, Скарлетт, розуміє, що байдужа до Ешлі Вілкс, в якого була закохана з дитинства, і любить свого чоловіка Ретта Батлера, Батлер ж, навпаки, оголошує Скарлетт, що йде від неї. Потім Мітчелл продовжила писати з другого розділу, розгортаючи сюжет від довоєнного життя та повоєнних подій. Легко вигадавши фінальний розділ, авторка почала працювати над рештою історії, і це, до слова, зайняло в неї цілих 10 років - з 1926 по 1936-й. Подібний спосіб роботи з сюжетом з кінця Мітчелл запозичила у авторів детективних та кримінальних історій ще під час роботи в The Atlanta Journal і саме так завжди писала свої статті, вважаючи це запорукою вдалого тексту.

Якщо останній розділ, який вона написала спершу, дався їй без вагань, то перший розділ роману мав аж 60 (!) варіантів. Маргарет настільки серйозно підійшла до процесу, що навіть завела на усіх героїв «досьє» з детальними відомостями про них. А варіанти кожного з розділів зберігалися в окремих папках та ретельно відбиралися авторкою.

Видання роману не входило в плани Мітчелл, якби не одна розмова з її подругою, під час якої Маргарет і проговорилася, що майже дописала книгу. Слова: «Ти — і раптом пишеш роман. Це ж треба!», —

зачепили авторку, тож вона, не гаючи часу, надіслала рукопис до видавництва. Коли роздратування Мітчелл минуло, вона знову написала видавцям з проханням повернути роман, аргументуючи: «Передумала!». Але твір так сподобався у видавництві, що його вже передали на коректуру.

Під час роботи над романом його головну героїню, дочку заможних плантаторів-рабовласників О'Хара, кокетливу та заповзятливу південну красуню, звали Пенсі. Рішення перейменувати Пенсі на Скарлетт Мітчелл ухвалила вже перед самим друком книги — і власноручно переписувала ім'я у фінальній редакції (а воно зустрічається у тексті понад 2 тис. разів). Чому вона вирішила змінити ім'я, невідомо. Мабуть, це ім'я було змінено на прохання видавця, а мабуть були й якісь інші причини. Вперше роман був опублікований 30 червня 1936 року.

Так само й назва не одразу була такою, як ми її знаємо: спочатку книга називалася “Завтра буде новий день”, що згодом стало останньою фразою роману. За однією з версій, до знаменитої назви книги авторку підштовхнули слова з вірша Горація в перекладі Ернста Доусона: «Я багато забув, Цинара; віднесений вітром, розчинився у натовпі аромат цих троянд...».

«Віднесені вітром» – роман про виживання. Таким його задумала Маргарет Мітчелл і так пояснювала своє авторське завдання: «Якщо в романі є тема, то ця тема — виживання. Чому деякі здатні пережити катастрофу, а інші, такі ж сильні та розумні, гинуть? Яка якість впливає на виживання?..»

Щоб освіжити у пам'яті події роману, постараємося коротко нагадати сюжет книги.

Дії у романі почалися в 1861 році. Його головною героїнею є дівчина Скарлетт. Вона любить зачаровувати сильних половинок і анітрохи не сумнівається в тому, що чоловіки не можуть без неї жити. Серед знайомих Скарлетт є Ешлі Вілкс. Цей хлопець дуже подобається героїні, однак він заручений зі своєю двоюрідною сестрою Мелані. Скарлетт вважає, що ця дівчина «нічим особливо не виділяється» і зовсім не підходить Ешлі.

Головна героїня наївно думає, що якщо вона зізнається Ешлі, що любить його, то він обов'язково на ній одружиться. Однак під час розмови молодик сказав їй, що він теж відчуває до неї ніжні почуття, але повинен одружитися на Мелані, адже він уже пов'язаний з нею обіцянкою. Взаємне зізнання двох молодих людей підслухав Ретт Батлер, чоловік з не дуже гарною репутацією.

Випадково Скарлетт почула, як їй «перемивають кістки» родички Мелані і Ешлі. Їй захотілося помститися цим дівчатам і Ешлі. Тому

вона поєднується шлюбом з Чарльзом Гамільтоном, братом нареченої Ешлі. Однак шлюб героїні був недовгим. Її чоловік загинув. Невдовзі у Скарлетт народився син Уейд. Через деякий час молода вдова відправляється в Атланту до рідних померлого чоловіка, де її приймає тітка Пітті. Там знаходиться і Мелані.

Скарлетт знову починає спілкуватися з Реттом. Чоловік постійно каже, що вона ще може бути щаслива і робить все можливе для того, щоб Скарлетт знову стала веселою і безтурботною. В результаті героїня нарешті зняла траур.

Після святкування Різдва Мелані повідомила добру новину - у неї буде дитина, але її вагітність проходила з ускладненнями. У той період Ретт Батлер запропонував Скарлет стати його коханкою, але Скарлетт відкинула його пропозицію.

Тим часом, населення змушене було покинути Атланту, тому що янки все наближалися. Скарлетт знала, що Мелані не перенесе дорогу, пов'язану з великими труднощами і може померти під час переїзду. Йдучи на війну, Ешлі взяв з неї слово, що вона піклуватиметься про Мелані і новонароджену дитину. З одного боку Скарлетт хоче бути вірною цій обіцянці і, в той же час вона постійно думає про те, що смерть Мелані була б більш оптимальним варіантом подій.

Через деякий час Атланта впала. Героїня допомогла Мелані народити. У молодій жінки з'явився син Бо. Ретт привів коня з коляскою, забрав жінок та усі вони виїхали з міста. По дорозі молодий чоловік сказав їм, що йому належить записатися в конфедерати. Тому пані повинні залишитися одні. Скарлетт мало не збожеволіла від цієї звістки і сказала, що завжди буде ненавидіти Ретта.

Нарешті жінки доїхали до Тари. Негрів вони там вже не знайшли. У будинку були тільки няня і слуга Порк. Головна героїня дізнається, що її матері більше немає в живих. Вона заразилася тифом від своїх молодших дочок. Що стосується батька Скарлетт, то він збожеволів. Перенести смерть дружини було йому не під силу. Йому постійно здавалося, що померла кохана жінка перебуває десь поблизу.

Незважаючи на всі обставини, головна героїня не може собі дозволити віддаватися горю. Адже крім неї більше нікому вирішувати проблеми людей, які від неї залежать. Молодій жінці доводиться весь час терпіти капризи сестер і вислуховувати невдоволення слуг.

Однак за наполяганням Скарлетт їм все ж довелося працювати вдома і в полі. Таким чином, вони отримали маленький урожай. Потім в маєтку з'явився Ешлі.

Головна героїня не має достатньої кількості коштів для того, щоб віддати податок за Тару. Вона вирішила забути про свою гордість і

попросити Ретта дати їй трохи грошей. Однак ця ідея провалилася. Для того, щоб заплатити податок, Скарлетт одружилася з Френком Кеннеді. Це була кохана людина однієї з її сестер. В період спільного життя вона виявила в собі здатність до підприємництва. Молода жінка почала працювати в магазині свого чоловіка і придбала лісопилку. Це дозволило їй забути про бідність. Через деякий час у неї з'явилася дочка Елла Лорина.

Ешлі оголосив, що його запросили працювати на Північ. Головна героїня переконала Мелані, що це не найкращий варіант для її чоловіка. Вони разом вмовили його залишитися. Потім Скарлетт дала Ешлі роботу на тартаку.

Одного разу Скарлетт стала жертвою розбійників. Це були вільні негри. Після цього Ешлі і Френк зробили набіг на їх табір. В результаті чоловік героїні загинув, а Ешлі був сильно поранений. Коли Френка поховали, Ретт попросив головну героїню стати його дружиною. Та погодилася. Незабаром у подружжя з'являється дочка Бонні Блу. Щасливий батько любить її більше за всіх на світі.

Чоловік і дружина переживають непростий період. Скарлетт час від часу думає про Ешлі і мріє про те, щоб стати його дружиною. Її чоловік відчуває, що вона його не любить і її серце віддане Ешлі. Це послужило причиною конфлікту. Один раз Ретт перебрав зі спиртним і згвалтував свою дружину. Коли він прийшов до тями, йому стало соромно за свою поведінку і він поїхав. Коли він повернувся, Скарлетт оголосила йому, що чекає дитину. При цьому вона сказала, що батьком майбутнього малюка є Ешлі.

Між подружжям виникла сварка і жінка, втративши рівновагу, впала зі сходів. У неї стався викидень. Правда, через кілька днів Скарлетт відновила своє здоров'я, а ось її донька Бонні загинула, впавши з коня. Їй було всього 4 роки. Нещасна мати вважає, що в смерті дівчинки винен чоловік, якій нічого не заперечував доньці. В решті решт нескінченні скандали віддали їх один від одного.

Потім померла Мелані. Друга вагітність остаточно підірвала її здоров'я. Перед тим, як піти з життя, Мелані сказала Скарлетт, щоб вона не кидала Ретта, так як він сильно її любить. Головна героїня усвідомила, що її серце вже давно належить Батлеру, її чоловікові. Скарлетт зізналася Ретту, що любить його, але він відповів їй, що вона йому більше не потрібна. Скарлетт вирішила зробити все можливе для того, щоб знову завоювати любов Ретта. Ось, якщо коротко, і весь зміст книги.

Мітчелл не бачила спільного майбутнього Скарлет і Ретта. У «Віднесених вітром» відкритий фінал – кинута чоловіком Скарлетт

засинає, повторюючи: «Завтра я знайду спосіб повернути Ретта. Адже завтра вже буде інший день».

Доля пари, що полюбилася, хвилювала читачів книги, і питання про їх возз'єднання було найчастішим у листах, які після виходу роману десятками на день приходили на ім'я Маргарет Мітчелл. Але письменниця від початку роботи над романом вважала хепі-енд неможливим і, обговорюючи правки з видавництвом, була категорична: «Я зміню кінцівку так, як ви захочете, за винятком того, щоб зробити її щасливою», а на листи читачів відповідала зазвичай: «Я думаю, Ретт зміг знайти собі когось і краще».

Клан «професіоналів від літератури», що складався з авторитетних критиків, не визнав роман Маргарет Мітчелл, нікому не відомої на той час авторки. Мітчелл звинувачували у тому, що роман вона написала не сама. Оглушливий успіх домогосподарки з Атланти викликав у критиків підозри у запозиченнях та плагіаті. The New York Sun хвалила письменницю за вдале копіювання структури «Війни та миру», але Мітчелл відкинула подібність, заявивши, що не змогла дочитати роман: «Толстой та інші російські письменники нудні». Інші критики шукали запозичення в «Ярмарку марнослава», але Мітчелл розповіла, що в дитинстві воліла б, щоб з неї живцем зняли шкіру, ніж читати Теккерея, і змогла подолати його роман вже після публікації «Віднесених вітром». The Washington Post стверджувала, що роман написаний якщо не самим чоловіком Мітчелл Джоном Маршем, то за його активної участі. Інші були впевнені, що письменниця заплатила за написання «Віднесених вітром» Сінклеру Льюїсу — першому американському лауреату Нобелівської премії з літератури.

На Мітчелл подавали до суду за плагіат. Позов 1937 року письменниці пред'явила Сьюзан Лоренс Девіс, автор книги «Справжня історія Ку-Клукс-Клана: 1865–1877». Девіс стверджувала, що «Віднесені вітром» — це белетризований переказ її документальної книги. Докази для суду вона виклала на 400 сторінках, звертаючи увагу на те, що обкладинки «Віднесених вітром» та «Справжньої історії Ку-Клукс-Клану» однакового кольору, а також на те, що Мітчелл згадує ті самі місця битв Громадянської війни, що й Девіс, і використовує такі ж післявоєнні неологізми «scalawag» «негідник» (зневажливе позначення жителів півдня, що співпрацюють з колишніми рабами) і «carpetbagger» «перевізник» (зневажливе позначення сіверян, що збагатилися спекуляцією на зруйнованому Півдні). Погодьтеся, звинувачення висунуті Сьюзан Лоренс Девіс, звучать якось непереконливо та надумано. Девіс вимагала від Мітчелл компенсацію \$6,5 млн, але суддя відхилив позов, вважаючи його безпідставним.

Єдину більш-менш схвальну оцінку дав Герберт Джордж Веллс — видатний англійський письменник: «Боюся, що ця книга написана краще, ніж інша шанована класика».

«Віднесені вітром» — єдина книга Маргарет Мітчелл, котра стала бестселером ще за життя письменниці. Роман було опубліковано у червні 1936 року тиражем 176 тис. екземплярів. Весь він розійшовся за три тижні, і протягом року було надруковано ще 1 млн екземплярів, який теж був розкуплений, навіть незважаючи на безпрецедентно високу для часів Великої депресії ціну \$3 за книгу. За наступні десять років було продано ще 3,5 млн екземплярів англійською мовою.

Божевільне кохання Скарлет О'Хара і Ретта Батлера - кохання, про яке можна мріяти все життя, але не кожен може його витримати...

Незважаючи на славу й визнання, Мітчелл відмовилася писати продовження «Віднесених вітром» чи будь-який інший твір.

Усе, що стосувалося написання книги, сьогодні стало легендарним. Будинок, в якому письменниця придумувала і описувала Ешлі Вілкса, Ретта Батлера та Меллі, сьогодні відомий як Дім Маргарет Мітчелл (центр Атланти). У Марієтті (Джорджія) є також музей, присвячений «Віднесеним вітром». Він має цікаву назву «Скарлетт на площі» бо розташований на історичній площі Марієтта.

За романом **«Віднесені вітром»** було знято декілька художніх фільмів. Найбільш вдалим вважається перший — з незрівнянними Вів'єн Лі та Кларком Гейблом у головних ролях.

Права на екранізацію «Віднесених вітром» купили за півтора місяця після виходу книги. Ще до публікації роману видавництво Macmillan розіслало його синопсис у великі кіностудії, у тому числі в MGM та Warner Bros., але всі вони відмовилися від екранізації зі страху перед масштабними та дорогими зйомками. Проте Девід Селзнік, який щойно відкрив власну кіностудію, в минулому продюсер таких хітів, як «Кінг-Конг» та «Девід Копперфільд», вирішив ризикнути і викупив права в липні 1936 року за \$50 тис.

Після анонсування зйомок Селзніку почали надходити десятки листів із проханням відмовитися від проекту. Протест висловлювали профспілки та активісти боротьби за права чорношкірих, Лейбористська партія США — всіх їх турбувало, що фільм, що романтизує рабовласництво, зміцнить расизм усередині США та симпатії американців до нацистської Німеччини. «Віднесені вітром» воскресають теорії расової неповноцінності, які наука відкинула, але ці теорії повною мірою використовує Гітлер проти євреїв та інших меншин» — таку заяву серед багатьох схожих надіслали Селзніку з Американської федерації праці — Конгресу виробничих профспілок.

Для того, щоб перетворити двотомний роман на сценарій, знадобилося 16 авторів! Основну роботу з переробки тексту зробив Сідні Ховард, проте його редакція була розрахована на шість годин. Селзнік і найнятий як режисер Віктор Флемінг замкнулися в офісі на тиждень, щоб доопрацювати сценарій: Селзнік вирішив, що вони не будуть їсти, щоб не збивати робочий ритм, і на п'ятий день знепритомнів, а на шостий через недосип у Флемінга стався крововилив у сітківку ока. Проте сценарій став компактнішим, і Селзнік передав його на доопрацювання сценаристам, серед яких був автор «Великого Гетсбі» Френсіс Скотт Фіцджеральд. Саме він розписав найвідоміші сцени «Віднесених вітром» — танець Скарлетт і Батлера на благодійному балу, пологи Мелані, втеча з Атланти, що горить, і приїзд Ешлі на побування.

Для зйомок «Віднесених вітром» довелося спалити прикраси до «Кінг-Конгу». Вони займали місце на майданчику, який Селзнік орендував для будівництва декорацій Тари. Замість того, щоб займатися довгим і дорогим демонтажем, Селзнік вирішив використати старі декорації, повісити на них пару міських фасадів, а потім підпалити і зняти епізод втечі Скарлетт з невісткою, дітьми і рабами з Атланти, що горить, за сприяння Батлера. Актриса на роль Скарлетт ще не була затверджена, а Кларк Гейбл, відібраний на роль Батлера, був на інших зйомках, тому силуети головних героїв на тлі палаючого міста зіграли каскадери.

Пошуки актриси на роль Скарлетт тривали дуже довго. Маргарет Мітчелл хотіла, щоб її героїню зіграла Кетрін Хепберн, яка прославилася роллю жительки півночі Джо в «Маленьких жінках» (1935). Однак Селзнік був проти: «Не можу уявити, щоб Ретт Батлер бігав за такий десять років». Пошуки тієї, за якою Батлер став би бігати, зайняли два з половиною роки: тоді проби пройшли близько 1400 дівчат, але британської актриси Вів'єн Лі серед них не було. Селзнік побачив її у ролі фрейліни Єлизавети I у фільмі «Полум'я над Англією» та запросив на проби, на яких утвердився у своєму виборі.

Невдоволених цим вибором було чимало. Так, наприклад, «Дочки Конфедерації Флориди» вважають вибір британської актриси на роль Скарлетт образою відразу і «південної жіночності», і «сірих мундирів Конфедерації», і героїв війни за незалежність.

А тим часом, популярність Вів'єн - Скарлетт зашкалювала. За задумом Маргарет Мітчелл, справжньою героїнею роману мала стати не вона, а Мелані. Маргарет була невисокої думки про Скарлетт. Після виходу роману журналісти атакували письменницю питанням, чи писала вона Скарлетт із себе, Мітчелл довго уникала відповіді, але зрештою не витримала: «Мені смішно, що міс О'Хара стала чимось на зразок національної героїні. Думаю, це дуже погано, якщо нація здатна

аплодувати та захоплюватися жінкою, яка поводитися, як Скарлетт. Вона була повією, а я — ні». Втім, деякі риси життя Мітчелл її героїня все ж таки запозичила. Мітчелл була тричі заручена і двічі заміжня, Скарлетт була заміжня тричі і завжди укладала шлюб заради досягнення власних цілей. Овдовіла Скарлетт викликала скандал на благодійному балі: все ще перебуваючи в жалобі, пішла танцювати кадрили. Маргарет Мітчелл теж шокувала публіку, виконавши на балі дебютанток танець апаш, який вважався майже еротичним. А після виходу фільму з Вів'єн Лі Маргарет поступово почала змінювати коментарі: на прем'єрі вона вже дякувала за увагу «до мене та моєї бідної Скарлетт».

На знімальному майданчику та у павільйонах студії гостро стояло расове питання. До знімальної групи фільму входила велика кількість афроамериканців — як акторів і статистів, які грали рабів, вільновідпущених і солдатів Півночі, так і працівників майданчика, — тому вся інфраструктура — туалети, буфети, курилки, гримерки — була розділена між білими та чорними співробітниками. Заборонялося користуватися тим, що не було позначено табличкою «Colored». Коли Кларк Гейбл, затверджений на головну чоловічу роль у фільмі, приїхав на зйомки і побачив написи, він розлютився і подзвонив режисеру фільму Віктору Флемінгу: «Якщо ви не приберете їх, то залишитеся без Ретта Батлера». Таким чином, Гейбл досяг свого — расовий поділ на знімальному майданчику було ліквідовано.

Ще один цікавий факт. Кларку Гейблу офіційно дозволили вилаятися на екрані. Фінальну фразу фільму вимовляє його персонаж Ретт Батлер. У відповідь на сльози кинутої ним Скарлетт і її запитання: «Що мені тепер робити?» він кидає холодно: «Frankly, my dear, I don't give a damn» «Чесно кажучи, моя люба, мені начхати», але слово «damn» вважалося лайливим і було еквівалентно швидше словосполучення «мені насрати». Етичний кодекс виробництва фільмів у Голлівуді, так званий Цензурний кодекс Віла Хейса, забороняв використовувати його в кіно, але Селзнік вважав за важливе закінчити фільм саме цією фразою, тому, хоч і підготував список альтернативних варіантів фінальної фрази, затіяв з Асоціацією продюсерів і дистриб'юторів тривале листування про слово «damn». 1 листопада 1939 року, за півтора місяці до прем'єри «Віднесених вітром», до кодексу було внесено поправку, яка допускає вживання слова «damn» в історичних фільмах. До речі, зусилля Селзніка були не даремними: «Frankly, my dear, I don't give a damn» очолює рейтинг найвідоміших кіноцитат Американського інституту кіномистецтва.

«Віднесені вітром» — найдорожчий фільм Великої депресії. Будівництво величезної кількості декорацій, гонорари для сотень акторів, дорогі зйомки в кольорі, пошиття тисяч костюмів — все це

обійшлося компанії Селзніка в рекордні для епохи Великої депресії \$3,85 млн!

Прем'єра фільму відбулася 14 грудня 1939 року в Атланті. Того ж року він здобув 8 премій «Оскар».

На прем'єрі «Віднесених вітрів» не було жодного чорношкірого. У Джорджії сегрегаційні закони були суворими, як скрізь на Півдні, і дотримувалися особливої запопадливості, тому в кінозал не пустили жодного афроамериканця навіть з акторського складу фільму. Натомість дискримінація не завадила використати чорну культуру для просування фільму. Так, наприклад, однією з подій прем'єри був виступ хору баптистської церкви Ебенезера, серед співаків якого був десятирічний син пастора церкви Мартін Лютер Кінг-молодший, майбутній лідер руху за права чорношкірих. Одягнений, як і інші співаки, в робу раба він стояв на тлі макета Тарі і співав гімни.

Фільм викликав протести. Незважаючи на те, що Селзнік провів над сценарієм цензурну роботу — прибрав усі згадки Ку-Клукс-Клана, замінив вживання слова «негр» на «darkies», зробив нападника на Скарлетт білим, — «Віднесені вітром» викликали критику серед афроамериканців та правозахисників. Образливим у фільмі назвали те, як Скарлетт розмовляє з Мамою (втім, у глядачів з південних штатів гнів викликало навпроти те, з якою вільністю Мамочка розмовляє зі Скарлетт), і те, що раби висловлюють відданість і повагу господарям, що чорні зображені покірними та стереотипними. Афроамериканці пікетували кінотеатри з вимогою припинити показ фільму, а в чорній пресі «Віднесених вітром» називали більш небезпечним фільмом, ніж «Народження нації»: «Народження нації» був такою зухвалою брехнею, що будь-який ідіот міг її розглянути. «Віднесені вітром» же — тонка брехня, така тонка, що її проковтнуть мільйони не лише білих, а й чорних».

«Віднесені вітром» отримали вісім «Оскарів»! Фільм номінувався у 13 категоріях та у восьми з них переміг. Кіноакадемія дала нагороди за найкращий фільм, найкращу жіночу роль першого та другого плану, за режисуру, монтаж, операторську роботу, роботу художника та найкращий адаптований сценарій. Стільки нагород жоден фільм до цього ніколи не отримував. Першість зберігалася за «Віднесеними вітром» 20 років, допоки «Бен-Гуру» Вільяма Уайлера (1959) не вручили 11 «Оскарів».

Хетті Макденієл, виконавиця ролі Мамочки — мудрої, доброї та нескінченно відданої няньки Скарлетт була номінована як найкраща актриса другого плану. Однак запрошувати на церемонію її за традицією, що склалася, не збиралися. Після довгих переговорів, у тому числі й за сприяння Кларка Гейбла, Макденієл все ж таки надіслали запрошення, але сидіти вона та її білий агент Вільям

Міклдджон мали в кутку зали, на відстані від інших гостей церемонії. Макденієл пройшла через увесь зал на сцену, щоб здобути нагороду. Вона стала першою чорношкірою жінкою, яка отримала «Оскар», та першою чорношкірою на подібному заході.

Прем'єра «Віднесених вітром» сталася, коли в Європі вже точилася війна. Через два роки в неї вступили і США, і Маргарет Мітчелл вчинила рівно так, як чинили жінки Конфедерації в її романі та численних історіях, які вона чула в дитинстві: вона продавала облігації військової позики, збирала гроші для Червоного Хреста, катала бинти для фронту, писала листи солдатам і навіть спонсорувала будівництво двох крейсерів. Допомога фронту не була єдиним напрямом її благодійності. 1941 року вона таємно створила фонд в афроамериканському коледжі Морхаус для оплати навчання на медичному факультеті, завдяки якому лікарями стали понад 50 афроамериканців. За легендою, ці стипендії Мітчелл оплачувала на згадку про свою служницю, яка болісно вмирала від раку, але не отримувала необхідної допомоги через сегрегаційні обмеження.

Роман Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром» сформували США. Так, принаймні вважають у Бібліотеці Конгресу США — і в 2012 році включили роман до свого списку «Книги, які сформували США». Американці поділяють таке ставлення до роману — за опитуваннями 2014 року, він був найбільш читаною книгою в країні після Біблії. Чи змінилося щось за минулі дванадцять років, поки що невідомо: нових опитувань не проводилося.

А насамкінець ми хочемо відзначити, що проживши недовге, але насичене життя, Маргарет Мітчелл зуміла поділитися з нами багатством свого внутрішнього світу і мислення, а також залишила значний слід в історії літературного мистецтва і кінематографу.